

## Korposiologi tuo maaseutua näkyväksi

**K**un Pertti Rannikko sai vuonna 2008 Tieteentekijöiden liiton valtakunnallisen tunnustuksen, uutinen otsikoitiin ”Korposiologi vuoden tieteenekijäksi”. Perttu Vartiainen avaa koko antologian samoilla sanoilla ja kuvaa näin kirjan nimen valintaa. Toimittajat ovat poimineet otsikon luonnehdinnan ja koonneet kaikki tekstit sen alle. Näppärä valinta, vaikka voikin hyvin kuvitella, että osalle kirjoittajista tällainen nimitys annetaan ensi kertaa. Erilaisia kirjoittajia yhdistää kuitenkin se, että suurin osa heistä työskentelee tai on työskennellyt Itä-Suomen yliopistossa, joka on etelästä katsoen korvessa, ja ennen kaikkea, että maaseutu, syrjäisyys ja paikallisuus pohdituttavat tavalla tai toisella heitä kaikkia.

Juhlakirjasta on vaikeaa ellei mahdotonta kirjoittaa siten, että tekisi kaikille kirjoittajille pienessä tekstissä oikeutta. Vaikeudesta kertonee sekin, että toimittajat eivät ole kirjoittaneet kokoavaa johdantoa teokseen. Kiinnostukseni kirjaan humanistina syntyi ensiksi otsikosta ja komeasta kannesta, kyllä vain – sekä omasta taustastani. Olen hämmästellen seurannut 1950-luvulta lähtien yhden pohjoiskarjalaisen kylän, Tuupovaaran Herajärven, muutoksia. Kaikkina näinä vuosikymmeninä olen elänyt osan vuotta maalla, missä taloa ympäröivät pellot ja peltoja metsät. Lapsesta saakka olen ollut herajärveläisiä, mutta en kesämökkiläisiä, vaikka säännölliset maalla oloajat ovatkin ajoittuneet kesäkuukausiin.

*Korposiologi(aa)* on paksu ja sisällöltään monipuolinen opus. Kirjan ensimmäinen luku on nimetty itse juhlitun mukaan. *Rannikko* osio muodostaa teoksen johdannon, jonka lyhyissä kirjoituksissa hahmotetaan asiallisesti ja hauskaasti itse korposiologia. Toki kuva juhlistusta täydentyy myöhemmissä kirjoituksissa. Valtimolaiset Sivakan ja Rasimäen kylätutkimukset yhdistävät monia teoksen kirjoittajia. Perttu Vartiainen kirjoittaa, että kun aiempi yhteiskunnan rakenteita painottanut tulkinta on osoittautunut riittämättömäksi havainnoimaan syrjäisen maaseudun kehitystä, Rannikko on nähnyt kylien vääjäämättömän kuoleman sijasta molemmissa kylissä paljon elämää. Kun suuria vaikutuksia korostava elinkeinopolitiikka ei välttämättä tunnista



### KIRJAESITTELYSSÄ:

Ismo Björn, Pekka Jokinen, Juha Kotilainen, Nora Schuurman ja Maarit Sireni (toim.) 2013. *Korposiologi(aa)* University Press of Eastern Finland, Joensuu. 262 s.

### RAISA SIMOLA

*Itä-Suomen yliopisto, soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto*

syRJäisen maaseudun pienistä puroista koostuvia mahdollisuuksia, Rannikon paikallisuuden korostus on merkinnyt huomion kiinnittämistä muun muassa näihin. Jotkut miettivät koko ikänsä, mikä heistä tulisi isona. Heikki Eskelinen muistaa Rannikon joskus vuosikymmeniä sitten ihmetelleen, miten joku ihminen saattoi valita sosiologian sijasta jonkin muun koulutus- ja ammattiuran. Eira Varis taas muistelee, miten karjalaisten mummojen kutsu ”tulgua perttih” oli saanut juhlakirjan päähenkilön ihmettelemään, mistä he olivat tienneet, että hänen nimensä oli Pertti. ”Teimme sitten rajauksen, että Pertti haastattelee ainoastaan suomea taitavia.” Rannikko-luvun viimeisen pienen kirjoituksen on laatinut Antero Lehikoinen, joka kuvaa Rannikko Leaderin linjan luojana. Uusien ajatusten ja toimintomuotojen tukeminen sekä muita ryhmiä tiiviimpi yhteistyö yliopistoväen kanssa ovat ominaisia Joensuun seudun Leader-ryhmälle. ”Nämä ovat Pertin perintöä.” Leaderin merkityksellisyyteen erityisesti Itä-Suomessa palataan monissa kirjan artikkeleissa.

*Maaseutu*-luvun ensimmäisen artikkelin kirjoittaja Jukka Oksa kysyy otsikossaan ”Kuka toimii paikallisessa kehittämisessä?” Rakennemuutoksen rytinöissä syntyi kylätoimikunta ja sen jälkeen rekisteröityjä kyläyhdistyksiä; vuonna 1986 synnyttiin tietotupia ja niitä seuranneita tietotekniikkaprojekteja; 1990-luvun loppupuolella verkostoista tuli kehittämistoiminnan läpäisevä hokema. ”Jos et ole mukana verkostoissa, olet vaarassa joutua syrjään, osaksi niin sanottua neljättä maailmaa, vaikka asuisit suurkaupungin keskustassa.” Verkostot avaavat yhteyksiä ulkopuolisiin voimavaroihin, mutta ne ovat Oksan mukaan yhteistyön muotoina liian löyhiä ohjaamaan pitkäjänteistä kehittämistoimintaa. Parhaimmillaan kuitenkin verkostojen sisällä sykkivät paikallisen kehittämisen modernit yhteisöt. Tällaisesta esimerkkinä mainitaan Oppiva Ylä-Karjala, yhteisö ja menestyvä hanke, joka ilmensi vahvaa keskinäistä luottamusta sekä kykyä yhdessä oppimiseen.

Suomalaisen yhteiskunnan riippuvuus maaseudustaan on suurempi kuin viime vuosien yhteiskunnallisessa keskustelussa on annettu ymmärtää. Ministeriöiden linjauksissa maaseutu on huomattavan vähän esillä, ja maaseudun asukkaiden kokemukset poliittisesti eriarvoisesta kohtelusta vahvistuvat. Jos kauhusekvenssi toteutuisi, poliittiset seuraamukset olisivat suuremmat kuin muutokset edellisissä parlamenttivaaleissa. Eero Uusitalon artikkeli ”Maaseutupoliittikan tulevaisuus on Suomessa” lataa aluksi melkoisia madonlukuja.

Yhtenä maaseutupolitiikan rajoitteena on hänen mukaansa se, että harvalla puolueella on minkäänlaista maaseutupoliittista ohjelmaa. Kun vanhan paradigman lähestymistapa perustuu maaseudun näkemiseen lähinnä maatalouden kautta, uusi paradigma näkee maaseudun useiden väestö- ja ammattiryhmien alueena. Euroopan unioni on soveltanut vanhaa paradigmaa. Artikkelin jälkiosassa näkyy jo valoakin. Maaseutupolitiikka korostaa kansalaistoiminnan ja julkisen vallan lähentämistä, ja Euroopan unionikin on alkanut ymmärtää paikallisuutta. Uusitalo näkee Leaderin yhdeksi positiivisimmista EU:n toimintamuodoista. Etenkin suomalaisena sovelluksena se vetää kansalaiset mukaan toimintaan ajatuksineen, tavoitteineen, työpanoksineen ja rahoineen. Kaiken kaikkiaan hänen mukaansa on otettava nykyistä paremmin mukaan ne organisaatiot ja toimijat, joiden lähtökohdana on taloudellisen voiton tavoittelun asemasta yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen. Artikkelinsa lopussa Uusitalo ei voisi kantaansa selkokielisemmin ilmaista: ”Maaseutua tulee ja kannattaa kehittää!”

Kestävä kehitys on nykyään poliittisesti korrekti ja usein veltoesti käytetty ilmaisu. Maarit Sireni ei ota termiä annettuna vaan pohtii sitä yhdessä tasa-arvokysymysten kanssa. Pitkien etäisyyksien, vähäväikisyyden ja harvan aluerakenteen johdosta Suomi on hyvin erilainen kestävä liikkuksen paikka kuin Keski-Euroopan maat tai muut Pohjoismaat. Erot muuhun Eurooppaan korostuvat kaupunkiseutujen ulkopuolella, sillä suomalainen maaseutuasutus ei etenkään Itä-Suomessa sijaitse muiden maiden tapaan pääsääntöisesti taajamissa tai kylissä. Riippuvuus autosta korostuu kaupunkiseutujen ulkopuolisilla vähäväikisillä alueilla, joilla vaihtoehtoja henkilöautoille ei juuri ole. Ja kuten Sireni toteaa, autolle vaihtoehtojen ja samalla kestävämpien kulkumuotojen kehittämiseen maaseudulla ei myöskään vakavasti uskota, sillä julkista liikennettä katsotaan järkeväksi kehittää valtion varoin vain kaupunkiseudulla. Loogisesti tästä seuraa, kuten Sireni osoittaa, että mikäli kestävä kehitys eli vaikkapa julkisten kulkuvälineiden käyttöä vaaditaan samalla tavoin kaikilta, vaatimus ohittaa yksioikoisesti maaseudun eläjien tasa-arvokysymykset. Kohtuuttomalta tuntuu siksi esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton suositus, joka on sama kaikille ihmisryhmien ja alueiden välisistä eroista riippumatta: ”autoilua vähemmän, kävelyä, pyöräilyä ja junailua enemmän”. Kohtuuttomalta tuntuu myös se, jos maaseudun naiseus määrittyy urbaaniin naiseuteen verrattuna takapajuisena siksi, että naiset eivät ota

vastuuta ilmastosta ja liiku kestäväällä tavalla. Kaikkinensa Sireni osoittaa painokkaasti, että kestävämpien liikkumismallien omaksumisen edellytykset eivät voi olla samanlaisia erilaisissa konteksteissa, ja että niistä myös seuraa ihmisille erilaisia asioita.

*Kylä, kunta ja kaupunki* on teoksen laajin osio. Kulttuurintutkimusta edustava Seppo Knuuttila on otsikoinut tekstinsä ”Paikassa rishtelevät ajat”. Knuuttila pohtii orgaanisen kulttuuriteorian ajatteluamme edelleen ohjaavaa vaikutusta, ja kiinnostavaa on, miten paljon se mieltämme hallitsee! Kun tutkijan päässä on skenaario kylän syntymästä, kukoistuksesta ja nykyhetkisestä kuolemasta, kylän asukas saattaa kokea kylän väen sitkeähenkiseksi ja elon taistoissa hyvinkin läsnä olevaksi. Samalla kun Knuuttila osoittaa teorian ännkämpäisen soveltamisen – muun muassa Spenglerin Länsimaiden perikadossa – mielikuvituksellisuuden, orgaanisen kulttuuriteorian leimaaminen täysin vanhanaikaiseksi mietityttää. Vaikka Sivakan kylään teoria ei ehkä sopinutkaan, eikä maailmalla ole lukuisia yhteisöjä ja paikkoja, jotka ovat kuolleet tuhouttuina tai jotka ovat itse itsensä tuhonneet. Entäpä se aikamme suuri kertomus, jota paraikaa elämme, ja jota tiedemiehet kuvaavat meneillään olevina tuhoprosesseina. Kuten Knuuttila toteaa, kulttuurintutkimuksella ei totisesti ole aihepulaa: nykyään sen piirissä vallitsee yksimielisyys siitä, että millaisiin teksteihin tahansa voidaan tehdä tutkimusmatkoja. Ja koska periaatteessa kaikki käy, tutkimusaineiston muodostaminen on metodisesti entistä vaativampi tehtävä. Voi vain kuvitella, miten hauskat ja hikiset ajat odottavat tulevaisuudessa kulttuurintutkimuksen historiikin tekijöitä!

Jos olisi vallassani, määräisin *Ympäristö ja konfliktit* -osiosta Ari Lehtisen artikkelin ”Repolan valtakunta eli kertomus rajaseudun metsäosaamisen nousuista ja laskuista” pakolliseksi lukemiseksi kaikille Joensuun seudun poliitikoille ja virkamiehille. Artikkelin kuvaava Joensuun historiaa Repola-yrityksen kautta: sitä, miten rajapitäjä tuli ensin metsäjättiläiseksi ja muuttui sitten puukaupungista alueen pääkaupungiksi. Repolan hirsillä ja Penttilän sahan lankuilla kaupunki sai alkuperäisen puiheen ilmeensä; Penttilän sahan palaminen vuonna 1996 taas viimeisteli muutoksen Repola-kauden puukaupungista moderniksi elementtitaajamaksi. Lehtinen valaisee, miten moderniutta hamuava kaupunki pakeni metsäistä menneisyyttään ja kaupunkisaneerauksen motiiviksi hahmottui entistä enemmän yksityinen eduntavoittelu. 2000-luvulla kaavoittaja ohjaa maakunnan kaupunkiydintä liikera kentämisen ja autoliikenteen kasvuennusteita tukevaan yksinapaiseen

nousuun. Raaka-aineita ja puolivalmisteita on tarjottu maailmalle samalla kun maakuntakeskusta on kehitetty persoonattomaksi auto- ja kauppakaupungiksi. Lehtinen näkee syynä tällaiseen alikehitykseen eräänlaisen provinssialaisen rajaseudun mentaliteetin. Kirjoittaja on sekä vihainen että surullinen, kun pohjoisten rajamaiden omaleimaiset vetovoimatekijät unohdetaan. Koko tekstinsä Lehtinen päättää arkipäivän kokemuksen merkityksellistämiseen: Vetovoimakilpailussa pohjoisen rajamaan kestäväna voimavarana toimii parhaiten se päivittäismaisema, joka hahmottuu arkisen asumisen, työn ja vapaa-ajan merkeissä – ja joka vaihtelee vuodenaikojen mukaan.

Juhlakirjan viimeinen luku on *Eläin*. Tätä kirjoitettaessa lehdistössä puhutaan Perhossa tapahtuneista susien salakaadoista sekä Orivedellä tapahtuneesta karhun kaadosta. Metsästysrikos on ollut rikoslaisa vuodesta 2002 asti, mutta törkeä metsästysrikos vasta vuodesta 2011. Salakaatoa tutkitaan törkeänä metsästysrikoksena, josta rangaistuksena on vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Eläin-osion kahdessa ensimmäisessä tekstissä analysoidaan suomalaisen keskustelun näkökulmia salametsästyksen ja eläinten suojeluun joltisenkin tutusti. Uutta ja raikasta näkökulmaa aiheeseen tuo antologian viimeinen artikkeli, Juha Kotilaisen ja Nora Schuurmanin ”Eläinkäsitykset siperiantiikerin suojelussa ja salametsästyksessä”. Soisi artikkelin ajatusten ja argumenttien leviävän myös suomalaisiin susi- ja karhukeskusteluihin.

Korppisosiologi(aa) oli humanistille – ja on varmaan muillekin – monipuolinen ja antoisa lukukokemus. Yleiseen kiitokseeni liitän vain yhden varauksen. Kun Uusitalo kirjoittaa, että kansallisesti merkittävien rikkauksien hyödyntäminen edellyttää maaseudun pysymistä asuttuna ja että Suomi on EU:n maaseutumaisin maa, olisin toivonut jonkun lähtevän näistä havainnoista ja kirjoittavan, muun komean kokonaisuuden lisäksi, artikkelin ”Pohjois-Karjala – Suomen siirtomaako?”